

**LEOPOLD
MORAVČÍK**

PERFEKT

SPRISAHANIE

proti

KONŠPIRÁCIAM

LEOPOLD MORAVČÍK

SPRISAHANIE

proti

KONŠPIRÁCIÁM

LEOPOLD MORAVČÍK

SPRISAHANIE **KONŠPIRACIÁM** proti

PERFEKT

Text © Leopold Moravčík
Photographs: archive of Leopold Moravčík, Perfekt, a. s.
Design © DTP Perfekt
Cover design © Pavel Čisárik
Slovak edition © Perfekt 2015

SPRISAHANIE PROTI KONŠPIRÁCIÁM

Autor: Leopold Moravčík
Fotografie: archív Leopolda Moravčíka a vydavateľstva Perfekt
Jazyková redaktorka: Mária Sabolová
Grafická úprava a zalomenie: DTP Perfekt
Obálka: Pavel Čisárik
Tlač: NIKARA, Krupina

Autor ďakuje za podporu pri vydaní diela Literárnemu fondu, Nadácii Matador, spoločnostiam PASTUS, s. r. o., United Industries, a. s., Kúpele Lúčky, a. s.

Zásľuhu na vydaní diela majú aj nasledujúce osoby: Ladislav Sklenár, Erika Kvapilová, Juraj Plesník, Brigita Schmögnerová, Viera Štupáková, Ľubomír Petrák, Radovan Geist, Ondrej Szilágyi, Ľuboš Blaha, Ivan Sečík, Ružena Janiglošová, Jaroslav Chlebo, František Hajnovič, Kamila Hříchová, Emil Polák, Judita Takáčová, Ivan Podstupka, Branislav Škamla, Jiří Rais, Anica Škodová, Ján Babušiak, Peter Weiss, Štefan Lančarič, Jozef Dvorský, Miroslav Kluknavský, Martin Paškan, Martin Krno, Milan Blaha, Marta Doktorová, Katarína Ftáčniková Kocurová, Marta Moravčíková, Vladimír Chvoštík, Michal Majtán, Daniela Lengyelová.

Vydal Perfekt, a. s., Karpatská 7, 811 05 Bratislava,
ako svoju 722. publikáciu.
Rok vydania 2015
Prvé vydanie

Knihu si môžete objednať vo vydavateľstve PERFECT, Karpatská 7,
811 05 Bratislava 1, fax: 02/52 49 97 88, e-mail: odbyt@perfekt.sk
alebo kúpiť na rovnakej adrese v Kníhkupectve Vojtecha Zamarovského,
alebo na www.perfekt.sk s 30 % zľavou.

Elektronickú verziu tejto knihy si môžete kúpiť na portáloch www.martinus.sk,
www.dibuk.sk, www.datart.sk a www.prestigio.sk.

ISBN 978-80-8046-724-1

www.perfekt.sk

SPRISAHANIE PROTI KONŠPIRÁCIÁM?

*Dubito ergo cogito, cogito ergo sum.
(Pochybujem, teda myslím, myslím, teda som.)*
René Descartes, francúzsky filozof a matematik

Obhajovať rozličné konšpiračné teórie alebo ich popierať zrejme nemá význam. Tí, ktorí im veria, budú ich prívržencami aj naďalej a odporcovia znásobia svoje úsilie, aby ich zosmiešnili. Napriek tomu považujem za nevyhnutné konštatovať, že pojmu konšpiračné teórie sa darí. Pomery dospeli tak ďaleko, že zasiahli aj politiku. Ak na niektoré otázky politici nechcú alebo nevedia odpovedať, prípadne keď im dochádzajú fakty a trpezlivosť, volia konštatovanie – sú to len konšpiračné teórie.

K zvýšenej frekvencii pojmu prispeli aj niektoré televízne relácie a knihy. Za všetky uvediem aspoň populárny televízny seriál *Fakty X* a bestseller *Da Vinciho kód* od Dana Browna. Najmä niektoré prekvapujúce odhalenia a následná celosvetová popularita Brownej knihy viedli k opačnému pohybu – vznikol asi tucet publikácií, v ktorých autori považovali za nevyhnutné podrobiť kritike takmer každú vetu v nej a spochybnit' autora. Jeden takýto „hnidopich“ dokonca tvrdil, že hrdina knihy Robert Langdon nemohol utekať z Paríža pred políciou tak, ako uviedol Brown, lebo po jednej ulici by musel jazdiť v protismere. Nuž jazdil v protismere. Občas sa to stáva aj hercom, keď sa vo filme hrajú na zlodějov a policajtov. Taký teda býva osud kníh postavených na fikcii rafinovane popretkávané novými ná-

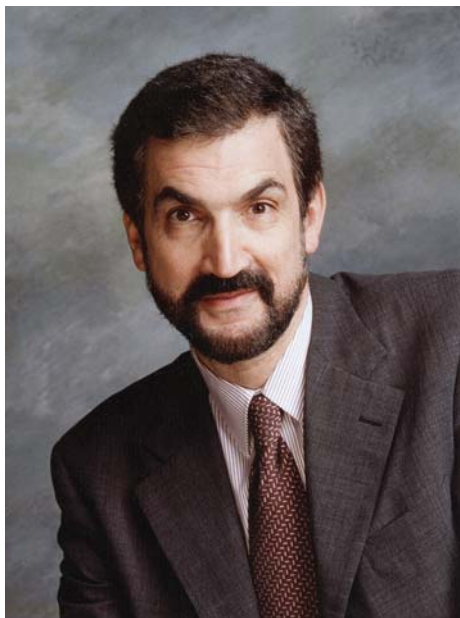
zormi na niektoré historické udalosti, ktoré nie sú známe bežnému čitateľovi. Sám som podľahol tlaku doby a kúpil som si zopár takýchto kníh, aby som sa nakoniec presvedčil, že hlavným dôvodom spochybňovania románu a jeho autora je konšpirácia proti Vatikánu, lebo cielene narušuje početné a dlho ustálené cirkevné dogmy. Akosi sa zabudlo, že kniha je síce plná fak-

tov a prekvapujúcich odhalení, ale stále je to iba román. Keby Dan Brown na konci napísal, že profesora Roberta Langdona a jeho priateľku Sophie Neveuovú odviezlo UFO rovno od sklenenej pyramídy pred Louvrom, mal by na to právo – bola by to predsa len (síce nepodarená) jeho autorská licencia.

V ostatných rokoch sa vo svete objavilo mnoho kníh a článkov zameraných proti konšpiračným teóriám. Spomedzi všetkých spomeniem knihu v českom preklade *Spiknutí – názory a teorie*. Treba dodať, že originál má výstižnejší podtitul: *Ako paranoidný štýl prekvitá a odkiaľ pochádza*. Knihu napísal Daniel Pipes. Na ilustráciu dodávam, že ide o syna Richarda Pipesa, známeho antikomunistu a antirusistu, podľa ktorého je dokonca aj Zbigniew Brzezinski málo pravicový a Henry Kissinger sa vraj neprejavil nijakou originálnou myšlienkou. Syn sa zrejme otcovi vydaril, lebo svoje úzko zamerané protiravicové názory dáva otvo-

rene najavo aj vo svojej knihe. Napríklad kritickým a často neodôvodneným odmietavým postojom k známemu lingvistovi, filozofovi a politickému komentátorovi Noamovi Chomskemu. Naopak, bežnú kritiku americkej vládnej moci považuje za konšpiračnú teóriu. Takou je podľa Pipesa napríklad aj tvrdenie, že vláde USA ide o svetovú hegemoniu. Pritom stačí zobrať si mapu sveta, zakresliť na ňu všetky vojenské základne USA a rozmiestnenie amerických námorných flotíl na svetových moriach a oceánoch. Potom si možno položiť otázku, či ide o konšpiračnú teóriu, alebo o tvrdú realitu.

Nepochybne mnohí z vás postrehli, že trend zameraný proti konšpiráciám sa stal v uplynulých rokoch módnym aj u nás. V niektorých novinách a časopisoch (v podstate v tom istom čase) sa objavili články, ktoré obsahovali tvrdenie, že všetci, čo veria v konšpiračné teórie, majú nižší inteligenčný kvocient. Tí istí ľudia podpísaní pod takýmito článkami potom organizovali besedy, kde sa presadzoval iba jeden názor, až napokon dospeli k presved-

Americký historik
a politický komentátor
Daniel Pipes.

čieniu, že každý, kto verí konšpiráciám, nerozumie svetu. Mladý autor článku, ktorý sa vzhľadom na svoju vrodenuú skromnosť označuje za filozofa, prišiel s tvrdením, že ku konšpiračným teóriám inklinujú ľudia s dispozíciou na paranoidnú poruchu osobnosti, a dodáva, že prirodzeným stavom človeka je dôvera. Dotyčný „filozof“ si zrejme neuvedomil, že vďaka nemu sa v tejto kategórii ocitol aj celosvetovo uznávaný a ozajstný filozof a matematik René Descartes, ktorý sa preslávil výrokom „*pochybujem, teda myslím, myslím, teda som*“.

Po takomto odhalení predkladanom psychológmi, psychiatrami a sociológmi sa málokto bez obavy, že sa práve kvalifikoval na post idiota, navyše postihnutého diagnózou paranoik, odváži vyhlásiť, že verí nejakej konšpirácii. Až ďalšie skúmanie autorov týchto vyhlásení privedie k poznatku, že túto skupinku (takzvaných konvencionalistov) tvorí úzko vymedzená časť príslušníkov pravice, ktorí s menšími obmenami tvrdia, že odporcovia ich názorov (teda konšpirátori) sú hlupáci. Potvrdil to svojimi aktivitami aj český psychiater Cyril Höschl, autor známeho výroku „*kto nerozumie svetu, verí konšpiráciám*“. Keď známy americký lingvista Noam Chomsky dostal najvyššie vyznamenanie Akadémie vied Českej republiky, nesmierne ho to rozčúlilo, až napokon dospel k vyhláseniu, že akadémia mohla udeliť túto cenu už aj nacistickému vedcovi Mengelemu. Jediným dôvodom takéhoto útoku pravičiara Höschla boli Chomského konzistentné ľavicové názory. Nečudo, že jeden autor dal potom svojmu článku názov *Psychiater Höschl sa asi zbláznil*.

Všetko by vyzeralo v poriadku a ostalo na úrovni akademickej debaty, nebyť zistení mnohých skutočných expertov. Politológ Lance DeHaven-Smith vo svojej knihe *Conspiracy Theory in America* (Konšpiračná teória v Amerike) tvrdí, že hanlivý výraz „konšpirační teoretici“ zaviedla CIA (podľa niektorých FBI) v súvislosti s vyšetrovaním vraždy prezidenta Johna Kennedyho a s následnými, nie veľmi presvedčivými závermi Warrenovej komisie. Cieľom bolo zdiskreditovať a zosmiešniť tých, ktorí kladú vláde nepríjemné otázky o neobjasnených alebo utajovaných udalostiach. „*Kampaň CIA za popularizáciu termínu ‚konšpiračná teória‘ a za pretvorenie viery v konšpirácie na predmet zosmiešňovania a nepriateľstva musí byť, bobužiať, považovaná za jednu z najúspešnejších propagandistických iniciatív všetkých čias,*“ vyhlasuje tento politológ.

Či sa to niekomu páči, alebo nie, práve na tejto stránke, v tejto jej časti, sa zrodila ďalšia konšpiračná teória. Možno si dať otázku, či sústredený

a načasovaný útok na všetkých, ktorí veria (presne vymedzeným) konšpiračným teóriám, nie je vlastne len výsledok aktivít predĺženej ruky CIA siahajúcej až do strednej Európy.

V súvislosti s bojom proti konšpirátorom a s ich nálepkovaním je tu ešte jedna zaujímavá vec. Po útoku na WTC a Pentagón 11. septembra 2001 sa začali úvahy o tom, kto je za tým, a následne aj obvinenia. Autori vyhlásení o slabej mentálnej výbave prívržencov konšpiračných teórií akosi pozabudli na fakt, že s jednou prišiel aj vtedajší americký minister obrany Donald Rumsfeld, lebo z útoku obvinil Irak. Keď mu oponovali, že Al-Káida a jej vodca Usáma bin Ládín sú v Afganistane, Rumsfeld podľa tvrdenia generála Wesleyho Clarka odpovedal: „*V Afganistane nie sú nijaké dobré ciele, no v Iraku je mnoho dobrých cieľov.*“ Tento druh konšpiračnej teórie naši konvencionalisti akosi nespomínajú. Aj samotný Pipes sa zďaleka vyhýba faktu, že sklony veriť konšpiračným teóriám a náznaky paranoje môžu mať aj súčasní americkí politici.

Ale to nie je všetko. Keď sa hľadanie súvislostí medzi útokmi z 11. septembra 2001 a Irakom ukázalo ako pritiahnuté za vlasy, Biely dom prišiel s ďalšou konšpiračnou teóriou, že Saddám Husajn vlastní zbrane hromadného ničenia, a teda predstavuje hrozbu. Pamätám sa, ako tí, ktorí teraz zosmiešňujú konšpiračné teórie, vtedy jasalí a volali po útoku na Irak (vrátane vtedajšej slovenskej vlády), pričom si neuvedomovali, že podľa svojich vlastných kritérií sa práve kvalifikovali na pozíciu mentálne zaostalých konšpirátorov. Neskôr sa totiž ukázalo, že Irak už naozaj nevlastnil nijaké zbrane hromadného ničenia, dokonca ani tie chemické, ktoré predtým, počas vojny s Iránom, dostal od USA. Takže podľa nimi presadzovanej kvalifikácie išlo o typický príklad konšpiračnej teórie, ktorá sa nakoniec ukázala ako klamlivá.

Zaujímavé je, že v početných odborných prácach známych vo svete sa prívrženci konšpiračných teórií a ich odporcovia nehodnotia tak jednoznačne, ako ich nachádzame v Pipesovej knihe a v príspevkoch slovenských či českých autorov. Za všetky by som uviedol výskum Michaela Wooda a Karen Douglasovej uverejnený v časopise *Frontiers in Psychology*. Autori prekvapujúco zistili, že z 2 174 komentárov nájdených na internetových stránkach až 1 459 zastávalo konšpiračné názory. Konvencionalisti boli teda v menšine. Autori navyše dospeli k presvedčeniu, že častým dôvodom postoja konšpirátorov sú nejaké nezrovnalosti a chyby objavené v oficiálnych vyhláseniach, zatiaľ čo konvencionalisti preberajú vládne postoje nekriticky.

Okrem toho konvencionalisti, keďže sú v menšine, správajú sa voči svojim odporcom nepriateľsky a oveľa útočnejšie. Psychologička Laurie Manwellová v odbornom časopise *American Behavioral Scientist* sa zamerala na správanie po 11. septembri 2001 a uviedla, že „od roku 2001 čoraz viac Američanov neverí, že ich federálna vláda bola ústretová, pokiaľ ide o otázku teroristických útokov“. Poukázala na fakt, že podľa prieskumov verejnej mienky v roku 2006 až 53 % respondentov si myslelo, že Bushova administratíva niečo tají, a až 28 % uviedlo, že dokonca klame.

V tejto súvislosti stojí za pozornosť postoj ďalších amerických psychológov. Ginna Hustingová a Martin Orr v časopise *Symbolic Interaction* napísali, že v kultúre strachu možno očakávať nárast nových mechanizmov sociálnej kontroly s cieľom odvrátiť nedôveru, úzkosť a hrozbu. Odvolávajú sa pritom na analýzu populárnych a odborných textov, v ktorých skúmali jeden takýto mechanizmus, a to nálepkovanie frázou konšpiračná teória. „*Naše zistenia naznačujú, že autori používajú označenie konšpiračné teórie ako rutínersku stratégiu vylúčenia, ako mechanizmus preformulovania, ktorý vychyluje otázky alebo obavy týkajúce sa moci či korupcie a motívu, a ako útok na osobnosť a spôsobilosť anketára. Toto nálepkovanie sa stáva nebezpečným nástrojom na transpersonálnej úrovni médií a v akademickej debate, lebo toho, kto sa pýta, zbavuje štatútu rozumného partnera.*“

Treba dodať, že skupina našich konvencionalistov prísne rozlišuje medzi pojmom konšpirácia a konšpiračná teória. Zatiaľ čo do prvej skupiny zaraďujú historicky známe prípady sprisahání, ako zavraždenie Cézara (tento príklad vo svojich príspevkoch všetci až otrocky opakujú), v druhej skupine sa ocitli tí, ktorí spochybňujú oficiálne verzie dosiaľ nedoriešených prípadov. Tak sa v jednom vreci ocitli nielen rozličné bláznivé teórie o UFO či o podvode s pristátím na Mesiaci, ale aj také, ako je zavraždenie prezidenta Kennedyho či útok na dvojičky WTC. Takéto triedenie nie je teda najpresnejšie. Mnohé „teórie“ sa totiž neskôr ukázali ako pravdivé a mnohé oficiálne deklarované skutky sa, naopak, nikdy nestali, prípadne sa udiali úplne inak. História pozná mnoho takýchto príkladov. Keby neexistovali úniky tajných dokumentov z Ministerstva obrany USA, mnohí vo svete by možno doteraz verili, že takzvaný Tonkinský incident bol realitou a že zlí Vietnamci naozaj zaútočili na dobrý americký torpédoborec, čo poslúžilo ako zámienka na rozsiahle letecké útoky na Severný Vietnam a zapríčinilo státisíce ľudských tragédií. A bez podozrenia, že za vniknutím do sídla Demokratickej strany v komplexe Watergate nie sú bežní zloději, ale Republikánska strana alebo dokonca Biely dom, by Richard Nixon zrejme naďalej ostal v úrade až do

konca volebného obdobia a do histórie by vstúpil ako dobrý, čestný a charakterný prezident.

Existujú aj úplne čerstvé prípady. Niektoré skupiny obyvateľov USA už dávnejšie tvrdili, že sú obeťami masívneho sledovania a odpočúvania, že Veľký brat známy z knihy Georgea Orwella naozaj existuje, a to priamo u nich, údajne v najľobodnejšej krajine sveta. Takéto úvahy sa pravidelne odmietali frázou „konšpiračné teórie“ a odporúčaním, aby sa ich autori dali vyšetriť. Trvalo to dovtedy, kým istý Edward Snowden nepredložil dôkazy, že sledovanie, ako ho realizujú Spojené štáty, je ešte hrozivejšie a že špicľovaniu sa nevyhli ani najbližší a najvernejší americkí spojenci za oceánom.

Bývalý pracovník CIA Edward Snowden, ktorý odhalil pred svetom praktiky odpočúvania.

Existuje ešte jeden vážny dôvod, prečo nemožno podceňovať konšpiračné teórie. Objavujú sa práve tam, kde je buď nedostatok údajov, alebo sú starostlivo a bezdôvodne ukrývané v archívoch, a tak predstavujú potenciálny zdroj záhad. Utajovanie faktov je základným predpokladom pre vznik pochybností a vytvára vhodnú pôdu pre vlastnú fantáziu. Záhada je totiž často zaujímavejšia ako realita. Klasickým príkladom je zavraždenie prezidenta Johna Kennedyho. V roku 2013 sme si pripomenuli päťdesiate výročie jeho smrti, ale hlavné archívy, ktoré obsahujú príslušné materiály, sú naďalej zatvorené a sprístupnenie určitej časti z nich sa očakáva až v roku 2017. Nečudo, že počas takého dlhého obdobia mlčania vzniklo až tristo konšpiračných teórií vysvetľujúcich príčiny tohto atentátu. Niektoré možno vznikli aj zámerne, aby sa v takej záplave stratil ten pravý motív.

V súvislosti s konšpiračnými teóriami sa často hľadá údaj, až kam siahla ich pôvod. Pipes tvrdí, že do stredoveku, keď sa objavil antisemitizmus a strach z tajných spoločností. Pravda, v stredoveku neexistoval iba antisemitizmus, ale oveľa rozšírenejšie bolo vyhľadávanie, topenie a upaľovanie bosoriek, rozsudky svätej inkvizície či prenasledovanie kacírov. Je známe (a uvádza to aj Pipes), že prvé známe knihy o sprisahaní sa týkajú príčin Francúzskej revolúcie. Koncom 18. storočia začali vychádzať práce, v rámci ktorých autori hľadali aktérov tejto revolúcie, lebo rozvrátila dovtedy dobre fungujúci mechanizmus cirkvi a feudalizmu. Autori dospeli k názoru, že Francúzsku revolúciu zapríčinil protikresťanský zameraný Voltaire a takí

odporcovia monarchie ako Montesquieu a Rousseau, za aktívnej pomoci slobodomurárov a nemeckého rádu iluminátov zhromaždených v parížskom klube jakobínov. Aristokracia a katolícka cirkev hľadali teda príčiny revolty predovšetkým ďaleko od seba. Odvtedy sa určité skupiny pravidelne uchýľujú k tvrdeniu, že za podobné prevratné zmeny nenesú nijakú zodpovednosť, ale že ide o spolčenie rozličných, niekedy až záhadných síl. Tak je to aj pri hľadaní príčin rozpadu režimov celej východnej Európy a následne aj samotného Sovietskeho zväzu.

Pokiaľ ide o konšpirácie, vo svete sa v tejto súvislosti akosi málo spomína americký prezident Dwight Eisenhower, ktorý 18. januára 1961 vo svojom prejave pred odchodom z Bieleho domu poukázal na previazanosť armády so zbrojným priemyslom USA. *„Táto previazanosť enormného vojenského aparátu s rozsiahlym zbrojným priemyslom je v amerických dejinách niečo nové. Totálny vplyv – hospodársky, politický, ba dokonca duchovný – možno cítiť v každom meste, v každom štáte, v každej kancelárii federálnej vlády... V bre je náš boj, zdroje, životné prostriedky, ako aj samotná štruktúra našej spoločnosti.“*

Bolo by zaujímavé zistiť, či konvencionalisti berú toto jeho vyhlásenie ako realitu, alebo len ako ďalšiu neodôvodnenú konšpiračnú teóriu o vplyve zbrojných monopolov na americkú politiku. Možno spomenúť aj výrok známeho britského premiéra z druhej polovice 19. storočia Benjamin Disraeliho, že *„štátnici tohto storočia nemajú do činenia len s vládami, cisármi, kráľmi a ministrami, ale tiež s tajnými spoločnosťami – zoskupeniami, ktoré nemožno ignorovať“*. Budeme naďalej uznávať Disraeliho štátnické kvality alebo ho podľa kritérií konvencionalistov zaradíme do skupiny mentálne zaostalých paranoikov?

Pátranie po príčinách Francúzskej revolúcie poukazuje ešte na jeden fakt. Konšpiračné teórie ponúkajú vysvetlenie, ktorému určitá skupina rada verí, lebo zodpovedá ich pohľadu na svet. Prisvojí si ho bez toho, aby svoje tvrdenie podrobila dôkladnejšiemu rozboru. Ako naznačujú vyššie uvedené prípady, nie je teda podstatné, či ide o tvrdenie vlády, alebo o názory jej odporcov. Každá skupina v takomto prípade trvá na svojom. Pre súčasnosť je podstatné to, že nástupom internetu sa možnosti prívržencov konšpiračných teórií a ich odporcov znásobili. Odvtedy sa vrece s konšpiráciami a konšpirátormi doslova roztrhlo. Neexistuje taká významná udalosť, ktorej priebeh a príčiny by sa nedali vysvetliť niekoľkými spôsobmi.

Jedným z dôvodov vzniku konšpiračných teórií je fakt, že ľudia radi hľadajú súvislosti a porovnávajú známe a overené fakty a udalosti s novým prí-

padom, najmä ak sa podobajú, ako by ich „jedna mater mala“. Tak vznikla aj úvaha, či takéhoto spoločného menovateľa nemajú niektoré vojnové konflikty, prípadne, či neexistujú nejaké skutočnosti, ktoré sa stali zámenkou na ich vznik či rozšírenie. Konšpirátori poznajú aj kľúčové slová takýchto konfliktov: potopenie parníka Lusitania, japonský útok na Pearl Harbor a Tonkinský incident.

Od takýchto poznatkov je už len krok k otázke, či podobný scenár, aký mal prekvapujúci útok na Pearl Harbor, sa nepoužil aj v prípade teroristických útokov na WTC v New Yorku 11. septembra 2001, najmä keď oficiálna vládna verzia má tiež niekoľko slabín. Tie sú všeobecne známe, preto pripájam iba postreh významného amerického spisovateľa a nositeľa Pulitzerovej ceny, Normana Mailera, ktorý v britskom denníku *Daily Telegraph* konštatoval: „*Pravému krídlu priniesol 11. september taký úžitok, že keby som bol prívržencom konšpiračných teórií, veril by som, že to urobili sami.*“ Americké úrady zatiaľ priznali iba to, že síce mali čiastkové informácie o príprave nejakej veľkej akcie, ale nevedeli ich správne vyhodnotiť. Už tento fakt stačí na to, aby mnohí našli paralelu medzi potopením parníka Lusitania, útokom na Pearl Harbor, Tonkinským incidentom a útokom na WTC.

História pozná ešte množstvo ďalších udalostí, ktoré si zaslúžia pozornosť, uvediem však len odtajnený dokument operácie *Northwoods* týkajúci sa plánov obsadiť Kubu, ktorý 13. marca 1962 predložil na schválenie predseda Zboru náčelníkov štábov Ozbrojených síl USA Lyman Lemnitzer. Najabsurdnejšou súčasťou operácie bol plán, podľa ktorého malo civilné dopravné lietadlo, ale bez cestujúcich a posádky a riadené na diaľku letieť smerom nad Kubu. Po vstupe do kubánskeho vzdušného priestoru malo vyslať signál Mayday, oznámiť, že ho napadli kubánske stíhačky, a požiadať o pomoc. Následne malo byť vysielanie prerušené a lietadlo zničené na diaľku. Nový prezident J. F. Kennedy si uvedomil obľudnosť celej operácie a zastavil ju, jej autor Lyman Lemnitzer bol „odídenny“ do Európy na teplé miestečko veliteľa NATO.

Existuje však aj skutočný prípad pripomínajúci operáciu *Northwoods*. Týka sa kórejského civilného lietadla KAL-007, ktoré za nevyjasnených okolností preniklo nad sovietsky ostrov Sachalin. Skutočnosť je taká, že 1. septembra 1983 sovietska stíhačka zostrelila toto dopravné lietadlo. Došlo vraj k fatálnej zámene, lebo podľa tvrdenia vtedajšieho moskovského velenia v tom istom čase letelo v sovietskom vzdušnom priestore aj americké špionážne lietadlo USAF RC-135, chvíľu dokonca súbežne s kórejským

KAL-007, teda presne tak ako to pripravovali plánovači operácie *Northwoods*. Nemožno sa čudovať, že aj po zostrelení malajzijského lietadla nad Ukrajinou v júli 2014 vznikli úvahy, či to nebolo súčasťou nejakého komplotu.

V súčasnom svete plnom špionážnych družíc, sledovacích a odpočúvacích zariadení, kde už pomaly neexistuje miesto na súkromie, majú právo na existenciu aj konšpiračné teórie. Nepochybne aj naďalej budú vyvíjať svoju činnosť skupinky spochybnujúce mentálne schopnosti ich prívržencov, ale paradoxne aj na názory konvencionalistov, teda milovníkov oficiálnych verzií, našli psychológovia osobitnú nálepku a špecifické pomenovanie. Nazývajú to „naivný realizmus“ a myslia tým postoje vyznačujúce sa slepou vierou v oficiálne vysvetlenia zložitých udalostí tohto sveta. Šíritelia naivného realizmu sú presvedčení, že vždy vidia svet objektívne a takto naň aj reagujú. A ak niekto s nimi nesúhlasí, je to podľa nich len preto, lebo ich poznanie a správanie nie je na dostatočnej intelektuálnej úrovni.

Niekedy si udalosti s nami zažartujú, potom sme svedkami čara nechceného. To vtedy, keď sa z bojovníkov proti konšpiráciám stanú ich prívrženci. Tak ako koncom mája 2014, keď niektoré slovenské denníky uverejnili správu, že známemu investigatívne novinárovi Tomovi Nicholsonovi ukradli v Poľsku auto, v ktorom mal počítač s veľmi citlivými informáciami, pamäťové disky a poznámky. Niektoré médiá okamžite zostavili známe fakty tak, aby z nich bolo zrejmé, že za tým je slovenská tajná

Francúzska revolúcia
viedla k mnohým
otázkam o príčinách
jej vzniku.

služba. Samotný Nicholson bol nútený vo svojom blogu uverejniť článok pod názvom *Nesprisabanecká teória únosu auta vo Varšave*, v ktorom napísal: „... po tom, čo o incidente referovala naša tlač, začal som mať nepríjemný pocit z množstva ľudí, ktorí zrejme uverili, že krádež zorganizovali slovenské vládne orgány, aby ma ‚potrestali‘ za to, čo sa snažím robiť ako novinár. Aby bolo jasné – nejestvuje žiaden dôkaz, ktorý by túto verziu jednoznačne podporil.“

Na záver teda možno konštatovať, že ľudia sú v súčasnosti vystavení rozličným manipuláciám, preto je povinnosťou médií poukazovať na tento fakt a nehádzať do jedného vreca všetky kritické názory, dokonca ani tie, ktoré sa týkajú konšpiračných teórií. A už vôbec nemožno pripustiť, aby určitá malá skupina presadzovala iba svoj názor ako jediný správny a všetky opačné nálepkovala tvrdením, že ide o postoje mentálne zaostalých.

Daniel Solis, ktorý vyučuje na Vysokej škole medzinárodných a verejných vzťahov v Prahe, zašiel pri posudzovaní konšpiračných teórií ešte ďalej. Priznal, že tento termín sa používa ako nadávka, preto dáva prednosť pojmu „*konšpiračná hypotéza*“. Vo vedeckej praxi je totiž hypotéza platná dovtedy, kým nie je vyvrátená. Zároveň uvádza, že konšpiračné teórie treba podrobovať kritike rovnako ako realitu ponúkanú

oficiálnymi médiami, ale má na to naozaj zaujímavý dôvod. Poukázal na fakt, že Cass Sunstein, poradca prezidenta Baracka Obamu, vypracoval v roku 2008 správu, ako čeliť konšpiračným teóriám. Skutočne, táto správa existuje a možno ju nájsť aj na internete. Uvádza sa v nej doslova toto: „*Nevyhnutné je pre stabilitu režimu, v tomto prípade konkrétne USA, infiltrovať tie skupiny, ktoré šíria konšpiračné teórie. Infiltruje sa vírus donútra týchto skupín, ktoré sa zaoberajú konšpiračnými teóriami, a potom sa šíri niečo, čo môže režimu či skupinám vyhovovať pri šírení fám, ktoré niekoho môžu poškodiť.*“

A odrazu tu máme novú konšpiráciu veľkú ako Jupiter. Dokonca konšpiráciu proti všetkým konšpiračným teóriám! Zároveň tu máme aj vysvetlenie, prečo sa niektoré skupinky tak vášnivo zaoberajú konšpiračnými teóriami.

Cass Sunstein,
pracovník Obamovej
administratívy
a odborník
na konšpiračné teórie.

OVLÁDAJÚ SVET TAJNÉ SPOLOČNOSTI?

Bolo by pochabé nepripustiť, že vo svete všeobecne existujú hráči za scénou: špinavé triky politikov, skryté operácie tajných služieb, organizovaný zločin, ilegálna ekonomika, politickí a náboženski fanatici, lobisti prinášajúci dary a záujmy veľkých peňazí.

Jay Kinney, spisovateľ a slobodomurár

Nazýva sa to čaro nechceného. Český sociál-nodemokratický poslanec Jaroslav Foldyna sa tvrdo vyjadril na adresu Karla Schwarzenberga, predsedu strany TOP 09, a obvinil ho z pokrytectva, lebo v prípade Kosova odsúdil vtedajšiu Juhosláviu za to, že použila proti svojim občanom armádu, a zároveň schválil následné bombardovanie Srbska silami NATO. Naopak, v prípade Ukrajiny toleruje podobný postup kyjevskej vlády voči vlastnému obyvateľstvu. Schwarzenberg sa okamžite začal brániť proti takémuto obvineniu a urobil to tak, že sa rozhodol povedať pravdu, čo je u politikov naozaj zriedkavosťou. Doslova vyhlásil: „Ja som nikdy nepodporoval bombardovanie Srbska, naopak – to si dobre pamätám – krátko predtým, ako sa to začalo, bolo zasadenie Trilateral Commission vo Washingtone a vtedy boli traja, bobužial!, iba traja prítomní, ktorí sa postavili proti plánu začať bombardovať Srbsko. Bol to, budete sa čudovať, Henry Kissinger, bol to terajší minister zahraničia Kráľovstva švédskeho Carl Bildt a potom som bol ja v tej diskusii.“

Spoločnosti označované ako tajné väčšinou tvrdia, že sledujú ušľachtilé ciele. Niektorí slobodomurári majú vo svojom znaku heslo: Viera, nádej, dobročinnosť.

V kontexte udalostí nie je dôležité, kto bol za a kto proti tomu, čo sa niektorí politici typu Václava Havla aj teraz snažia opisovať ako „humanitárne bombardovanie“ bývalej Juhoslávie. Podstatné je to, že o takej vážnej udalosti sa nerozhodovalo v parlamentoch a vládnych kabinetoch príslušných krajín, ale že jednou z inštitúcií, ktorá ešte predtým prikývla na takéto rozsievanie smrti, bola akási Trilaterálna komisia. Dovtedy, kým neprehovoril Schwarzenberg, sa úvahy o tom, že vo svete nerozhodujú o vážnych veciach parlamenty a že v ňom nevládnú vlády, ale utajované spolky a malé skupinky bohatých, zvykli zmiest' zo stola ako konšpiračné teórie, ktorými sa nehodno zaoberať. Týmto jediným vyhlásením sa z pochybnej konšpiračnej teórie stala tvrdá realita. Práve tajné rozhodovanie poza chrbát vlád a volených zástupcov nemožno označiť inak ako sprisahanie a podľa toho by sa malo s tým aj zaobchádzať.

Takto sa dostávame k módnemu pojmu súčasnosti – tajná spoločnosť, ktorý už sám osebe je lákadlom, lebo ponúka nesmierne množstvo záhad, dohadov, konšpirácií a konšpiračných teórií. Existuje niekoľko výkladov tohto pojmu. Americká *The New Columbia Encyclopedia*, ktorá bola vydaná v roku 1980, pod heslom tajná spoločnosť uvádza, že ide o „organizáciu iniciovaných osôb a jej členovia, účely (jej existencie) a rituály sú držané v tajnosti. Obrady zasvätenia do takejto spoločnosti sa zvyčajne začínajú prisahou mlčanlivosti o všetkých záležitostiach spoločnosti, pričom predpokladajú osobitné záväzky voči svojim členom a umožňujú dávať sankcie za porušenie prisahy“. James Wasserman v knihe *Templári a asasínové* zastáva názor, že najbližšia moderná analógia termínu tajná spoločnosť môže byť „osobitná záujmová skupina“. Michael Benson vo svojej knihe *Tajné spoločnosti* chápe pod týmto pomenovaním „každú organizáciu, ktorej členstvo a činnosť sú pred outsidermi držané v tajnosti“. Sovietsky autor literatúry faktu J. B. Černák poukazuje na fakt, že „niektoré tajné spoločnosti netajili svoju existenciu, hoci pred verejnosťou skrývali svoje obrady a činnosť. Neboli teda tajné v pravom zmysle slova“. Preto v knihe *Tajné spoločnosti* uprednostňuje názov neprístupné alebo uzavreté spoločnosti. Pomenovanie tajné spoločnosti by si teda podľa neho zaslúžili skôr ilegálne politické organizácie, ktoré nemôžu alebo nechcú vystupovať verejne, navyše by sem mali patriť aj rozličné zločinecké gangy a teroristické skupiny. Autor Jay Kinney vo svojej knihe *The Masonic Myth* (Slobodomurárske mýty) tiež tvrdí, že slobodomurárstvo nie je tajná spoločnosť, ale že je to spoločnosť s tajomstvami. Napriek tomu sa tento názov vo všeobecnosti prisudzuje inštitúciám, ktorých existencia nie je utajovaná, ale verejnosť nevie o skutočných dôvodoch ich existencie, lebo tie

sú často prekryté poukazovaním na ušľachtilé ciele ich činnosti zameranej na charitu, šírenie humanizmu, osvetu a na všeobecné povznesenie ľudstva.

Neexistuje rovnaký názor ani na to, kedy sa začalo vo veľkom písať a hovoriť, že isté tajné spoločnosti ovplyvňujú chod dejín. Priklonil by som sa k úvahe, že prvý masový výskyt takýchto konšpiračných teórií vznikol po Francúzskej revolúcii a následne sa spätne začali spájať aj s Americkou revolúciou. Rozdiel je len v tom, že ak sa o udalostiach v britských kolóniách známych pod menom Nový svet začalo hovoriť ako o sprisahaní slobodomurárov, v prípade pohnutých udalostí vo Francúzsku to bol už široko koncipovaný komplot. Niektoré z vtedajších názorov pretrvávajú doteraz, a keď sa pozriete na ich obsah, napriek bohatšiemu výskytu zdravého rozumu a väčšiemu časovému odstupu sa doteraz ani veľmi nezmenili.

Na začiatku všetkých fám a dôkazov o sprisahaní bol súdny proces v Ríme s istým Josephom Balsamom, ktorý vystupoval po celej Európe pod falošným menom gróf Alessandro Cagliostro. Bol to alchymista, liečiteľ, falšovateľ dokumentov, skrátka, dobrodruh a doslova podvodník svetového kalibru. Európsku aristokraciu ohlupeval tvrdením, že vlastní kameň mudrcov, že sa narodil dvesto rokov po potope sveta a že sa osobne poznal s Helenou Trójskou. Možno sa dnes niektorí budú čudovať, že vtedy jeho tvrdenia mnohí brali vážne, ale aj v súčasnosti sú takí, ktorí veria, že žijú medzi nami mimozemšťania, že zemeľuľa je dutá alebo že anjeli existujú v takej podobe, ako ich znázorňujú na obrázkoch. Z toho vyplýva poučenie, že ak klamať, tak na úrovni doby a primerane naivite a chabej vzdelanostnej úrovni niektorých spoločenských vrstiev.

SPRISAHANIE PROTI CIRKVI A MONARCHII

Dobytie Jeruzalema templármi viedlo k mimoriadnemu posilneniu vplyvu tohto rádu.

Kvôli podvodu, ktorý vošiel do dejín ako *Aféra s diamantovým nábrdelníkom*, sa Cagliostro na krátky čas ocitol vo väzení spolu s potenciálnym milencom francúzskej kráľovnej Márie Antoinetty, kardinálom Rohanom a ďalšími vysoko postavenými osobami kráľovského dvora. Po deviatich mesiacoch ho vypovedali z krajiny a on sa usadil v Ríme, kde našiel dostatok spriaznených duší. Keď sa pokúsil zorganizovať slobodomurársku lóžu priamo v pápežovom meste, v decembri 1789 ho dal Vatikán zatknúť a musel čeliť obvineniu inkvizície z kacírstva, čarovania, sprisahania a tiež zo slobodomurárstva. Lenže Cagliostro sa opäť dokázal rýchle zorientovať v náladách spoločnosti a naladiť sa na módnú vlnu. Vedel, čo sa od neho očakáva. Začal sa kajateľ zo svojho svetského poblúdenia a Rím vystrašil tvrdením, že v Európe existuje 20 000 slobodomurárskych lóží. Z jeho výpovedí počas procesu, ktorý trval osemnásť mesiacov, potom vznikla kniha *La vie de Cagliostro* (Cagliostrov život). Jej cieľom bolo poukázať na súvislosť medzi slobodomurármi, iluminátmi a Francúzskou revolúciou. Konštatoval teda to isté, čo sa neskôr objavilo v početných dielach. Tvrdil, že slobodomurári využívajú mágiu a že ich konečným cieľom je zničenie katolíckeho náboženstva a všetkých európskych monarchií. Cagliostrovi sa takáto premena vyplatila, pápež zmenil pôvodný trest smrti na doživotie.

Koncom 18. storočia začali v Británii akoby nezávisle od seba vychádzať niekoľkozväzkové knihy, ktoré hľadali odpoveď na otázku, čo zapríčinilo pád francúzskej monarchie a oslabenie moci katolíckej cirkvi. Vítaným zdrojom pre ne bol práve Cagliostro. Profesor Edinburskej univerzity John Robison vydal v roku 1797 dielo s mimoriadne dlhým názvom *Dôkazy o konšpirácii proti všetkým náboženstvám a vládam v Európe, o ktorých sa hovorilo na tajných stretnutiach slobodomurárov, iluminátov a čitateľských spoločností atď., zozbierané z dobrých zdrojov*. Tvrdí v ňom, že slobodomurári boli infiltrovaní rádom iluminátov a od tohto prepojenia pochádza všetko zlo, ktoré vtedy postihlo Európu. Opieral sa predovšetkým o výpoveď tajného agenta – mnícha Alexandra Hornsa. V každom ďalšom vydaní pridával Robison nové fakty, pričom často citoval päťzväzkové dielo Augustina Barruela, ktoré začalo vychádzať v roku 1798 pod názvom *Pamäti o dejinách jakobinizmu*. Barruel zase hojne citoval Robisona, ale zašiel ešte ďalej, keď tvrdil, že za Francúzskou revolúciou treba vidieť protikresťanské sprisahanie vedené Voltairom, protimonarchistické sprisahanie Montesquieua a Rousseaua a napokon aj sprisahanie proti celému spoločenskému zriadeniu, ktoré zorganizoval rád slobodomurárov a jeho pobočka – Rád iluminátov v Nemecku.

Pre zaujímavosť treba dodať, že všetci autori spomínaných kníh boli pôvodne slobodomurári, Barruel navyše aj bývalý jezuita a poslanec generálnych stavov, ktorý po páde monarchie emigroval do Londýna. Keďže jeho dielo vydal Louis Fauche-Borel, jeden z tajných agentov francúzskeho kráľa Ľudovíta XVIII., išlo nepochybne o spoločenskú objednávku rojalistov. Ak by si niekto myslel, že početné omyly a zámerné nepresnosti odsunuli toto dielo do histórie, treba ho zbaviť optimizmu, lebo aj v súčasnosti Barruel a Robison patria medzi často citovaných autorov všetkých, ktorí tvrdia, že takéto celosvetové sprisahanie nielenže existovalo vtedy, ale pretrvalo a existuje aj teraz.

Zo súčasníkov možno spomenúť Američana Williama McIlhanyho, ktorý ešte koncom 20. storočia tvrdil, že „*v priebehu vekov existovali mnohé konšpirácie, mnohé tajné spoločnosti a tajné hnutia, ktoré sa zameriavali na absolútnu nadvládu nad svetom, na zvrhnutie existujúcich vlád a na konečnú deštrukciu akejkoľvek náboženskej viery*“. Pritom sa odvolával nielen na Robisona a Barruela, ale dokonca aj na podvodníka Cagliostro a na jeho tvrdenia evidentne vynútené inkvizíciou. Od takéhoto myšlienkového pochodu je len krôčik k presvedčeniu samotného McIlhanyho a niektorých ďalších prívržencov krajnej pravice, že vzhľadom na svoju hierarchicky rozdelenú organizačnú formu utajenia sa slobodomurári a ilumináti vlastne pretransformovali na marxisticko-leninské skupiny.

Zo všetkých záhad, ktoré sprevádzajú slobodomurárstvo, je najzaujímavejšie tvrdenie, že vzniklo zo skupiny niekdajších templárov, ktorým sa nejakým spôsobom podarilo vyhnúť prenasledovaniu francúzskym kráľom Filipom IV. Pekným a pápežom Klementom V. Napokon, aj tento dobre pripravený a dlho utajovaný komplot kráľa a pápeža možno zaradiť medzi najväčšie konšpirácie stredoveku, preto si zaslúži zopár riadkov navyše.

Kráľ Filip neustále trpel nedostatkom peňazí a 14. septembra 1307 rozoslal všetkým policajným úradníkom vo Francúzsku zapečatený list, ktorý smeli otvoriť až o polnoci zo štvrtka 12. októbra na piatok 13. októbra. Keď ho v stanovenom čase otvorili, zistili, že im kráľ prikazuje pozatýkať na úsvite všetkých templárov, ktorí sa nachádzajú v mieste ich pôsobenia. Odvtedy sa traduje, že piatok trinásteho je nešťastný deň.

V Paríži prišiel zatknúť veľmajstra rádu templárov Jacqua de Molaya a 14 rytierov ústredia samotný najvyšší sudca Guillaume de Nogaret. Nasledujúci deň dal zhromaždiť v Katedrále Notre Dame všetkých hodnostárov,

**KONŠPIRÁCIA
PÁPEŽA
A FRANCÚZSKEHO
KRÁĽA**
